

УДК 323.321

Ю. Г. Неустроєв,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки,
Одеська національна академія харчових технологій
ORCID ID: 0000-0002-1998-2564

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.18.44

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

Y. Neustroiev,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Theory and Financial and Economic Security, Odesa National Academy of Food Technologies

MODERNIZATION OF THE ECONOMIC SYSTEM OF THE REGION

Статтю присвячено модернізації економічної системи регіональних систем світу. Автор проаналізував наявну наукову літературу з обраної теми. Відмічено, що деякі дослідники дотримуються думки, що модернізація економіки регіонів повинна враховувати інтереси широких мас населення та певні наукові принципи здійснення. На думку автора, найбільш вірною методологічною позицією є теза про те, що принципами структурної модернізації регіональної економіки є визначення національного вектору розвитку та утвердження раціональних рішень щодо планування стратегії розвитку регіонів. Вказано, що серед причин, що обумовлюють потребу в модернізації економічного простору регіонів необхідно віднести зростаючу міжнародну конкуренцію. Розглянуто досвід регіональної модернізації економіки країн з різним економічним потенціалом. Виявлено, що модернізація економічної системи регіону досягається шляхом кількісних змін та трансформацій економічної системи. Розвиток регіонів здійснюється за допомогою стратегічного управління, яке, у свою чергу, визначає перспективи поступу, орієнтуючись на потенціал регіону. Досліджено, що політика держави тісно пов'язана з розвитком регіонів та стратегічним управлінням. Встановлено, що модернізація економіки можлива лише за умов гармонії у політичній сфері, що є одною з головних передумов для проведення структурної модернізації регіональної економіки. Автор послідовно відстоює ідею про те, що історична послідовність бізнес-циклів є результатом відхилень фактичних моделей від оптимальних; такі коливання, поряд з впливом несприятливих факторів, призводять до розходження історичних траєкторій зростання та падіння економіки. У висновках зазначено, що чимало регіональних економічних систем світу знаходяться у стані трансформації економічної моделі. Обґрунтовано ідею, що модернізація економіки регіону не може обмежуватися тільки окремими секторами економіки, вона повинна поширюватися на всі основні сфери життєдіяльності соціуму, одночасно охоплюючи економічну, а також політичну та соціальну сфери. Доведено, що такі галузеві кластери, як охорона здоров'я, інфраструктура та будівництво, транспорт та логістика, роздрібна торгівля також працюють на регіональному рівні і є напоручд перспективними з точки зору модернізації регіональної економіки.

The article is devoted to the modernization of the economic system of regional systems of the world. The author analyzed the available scientific literature on this topic. It is noted that some researchers are of the opinion that the modernization of the regional economy should take into account the interests of the general population and certain scientific principles of implementation. According to the author, the most correct methodological position is the thesis that the principles of structural modernization of the regional economy are to determine the national vector of development and the adoption of rational decisions on planning the strategy of regional development. It is pointed out that among the reasons for the need to modernize the economic space of the regions is the growing international competition. The experience of regional modernization of the economy of countries with different economic potential is considered. It is revealed that the modernization of the economic system of the region is achieved through quantitative changes and

transformations of the economic system. The development of regions is carried out through strategic management, which, in turn, determines the prospects for progress, focusing on the potential of the region. It has been studied that the policy of the state is closely connected with the development of the regions and strategic management. It is established that the modernization of the economy is possible only under conditions of harmony in the political sphere, which is one of the main prerequisites for the structural modernization of the regional economy. The author consistently defends the idea that the historical sequence of business cycles is the result of deviations of actual models from the optimal ones; such fluctuations, along with the influence of adverse factors, lead to differences in the historical trajectories of growth and decline of the economy. The conclusions state that many regional economic systems of the world are in a state of transformation of the economic model. The idea that the modernization of the region's economy cannot be limited to certain sectors of the economy, it should extend to all major spheres of society, while covering the economic, as well as political and social spheres. It has been proven that sectoral clusters such as healthcare, infrastructure and construction, transport and logistics, retail, also operate at the regional level and are surprisingly promising in terms of modernizing the regional economy.

Ключові слова: модернізація, регіон, економічна система, інновації.
Key words: modernization, region, economic system, innovations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Модернізація економічного простору у сучасний період є однією з найбільш актуальних і дискусійних тем економічної науки. В умовах системних перетворень регіональної економіки обрана тема набула великої актуальності останніми роками, оскільки спрямованість, тип та особливості розвитку українських регіонів багато в чому задають тренд розвитку усєї економічної системи. У зв'язку з цим пильна дослідницька увага приділяється сьогодні перетворенню економічного простору регіонів світу та його адаптації для забезпечення конкурентоспроможності та протистояння глобальним загрозам і викликам ХХІ ст.

До числа причин, що обумовлюють потребу в модернізації економічного простору регіонів необхідно віднести зростаючу міжнародну конкуренцію. Позиції і роль України у світовому господарстві визначаються здатністю до адаптації економічного простору регіонів до умов господарювання у стратегічному відношенні. Регіональний розвиток має бути орієнтованим на майбутні глобальну економічну архітектуру. Застарілі механізми державного впливу на процес відтворення, в даний час стають малоефективними. Очевидно, що актуальність даної теми зросла внаслідок усвідомлення експертним співтовариством та політикумом, що постала необхідність формування нової системи заходів державного впливу на господарюючі структури, активізації їх інноваційної модернізації.

ОГЛЯД НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У різні роки дослідженню проблем регіональної економіки були присвячені роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, як от: В. Вілсона, Ф. Гілберта, Т. Сантоса, С. Гангінтона, Т. Паландера, Г. Хортеллінга, В. Кристаллера, А. Льоша, А. Куклінські, Г. Річардсона, В.Ф. Павленко, М. Некрасова, А. Паламарчука, В. Якобчука, О. Маліновського, О. Ольшанської. Теоретичні та деякі практичні аспекти обраної теми дослідили А. Буряченко, О. Ольшанська, Т. Косенкова, З. Варналій, М. Макаренко, Ю. Тимчишин, Л. Добрик, Н. Ришняк, Л. Рибчинська, Л. Панкова, В. Ковальчук.

На думку Б. Дергалюк, за метою створення підґрунтя для стабільного розвитку варто збалансувати структури економіки регіонів та зменшити міграцію населення, створити умови для залучення іноземного капіталу. Очевидно, що складно здійснювати структурну модернізацію регіональної економіки без проведення регіональної політики модернізації, що фактично виступає частиною державної політики структурної модернізації [1, с. 115—116].

Л. Мармуль та Л. Леваєва дотримуються думки, що "...Управління структурною модернізацією має враховувати інтереси суспільних груп та використовувати певні принципи здійснення" [2, с. 5, 7]. Протягом останніх років, на думку згаданих дослідників, переважає інноваційний підхід під час визначення характеристик структурної модернізації економіки ре-

гійонів, що спричинено переходом регіонів до інноваційного розвитку.

Дослідники інструментів модернізації економіки С. Штефан та Г. Коротеєва вважають, що для гармонійного розвитку потрібно вдосконалювати соціально-економічні відносини у межах регіону. Наразі потрібно забезпечити конкурентоспроможність регіональних економічних структур: "Реалізація стратегії управління регіоном спирається на застосування сучасного інструментарію, який містить виробничі, маркетингові, правові та інші інструменти" [3, с. 223, 228].

М. Шашина визначила структурну модернізацію регіональної економіки, як процес переходу до інноваційного розвитку регіонів, що характеризується активною взаємодією між центральними органами виконавчої влади та регіонами, а також змінами у регіональній економічній системі. Дослідниця вважає доречним розглядати структурну модернізацію регіональної економіки через призму регіональної економічної політики [4, с. 62—64]. Вона наголошує на тому, що принципами структурної модернізації регіональної економіки є визначення національного вектору розвитку та утвердження раціональних рішень щодо планування стратегії розвитку регіонів, а також залучення до інтеграційного розвитку регіональних процесів [5, с. 42—43].

Дослідники М. Пашкевич та К. Лисунець обґрунтували ідею, що "децентралізація регулювання регіональної економіки відкриває можливості для регіонів самостійно обирати стратегію інноваційного розвитку та модернізації. Згідно концепції еволюційної економіки можна стверджувати, що модернізація регіональної економіки залежить від механізмів фільтрації інновацій регіональним середовищем та залежності регіональної економіки у комплексі від обраної стратегії розвитку" [6].

І. Дунаєв наголосив на тому, що співорганізація регіонів прискорює розвиток, а модернізаційна складова співпраці між ними може створювати нові види взаємодії, шляхом заміщення суперництва конкурентними перевагами. Дослідник дотримується думки, що процес регіонального розвитку має проходити еволюційним шляхом та забезпечувати поступове втілення стратегій регіональної політики, належне реагування на зміни у політичній, соціальній та економічній сферах [7, с. 163, 166].

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — дослідити процес модернізації економіки деяких регіонів світу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Класична теорія виробництва сформувалась на основі статичних припущень, які фіксують або допускають лише однократні змінні, найбільш значущі для процесу економічного зростання. Сучасні економісти намагаються об'єднати класичну теорію виробництва з кейнсіанським аналізом, вводять динамічні змінні: населення, технології, підприємництво тощо. Оптимальне розміщення галузі з боку попиту визначається рівнем прибутків та населення, а також характером уподобань; з боку пропозиції — станом технологій та якістю підприємництва, оскільки останнє визначає частку технічно доступних і потенційно прибуткових інновацій, фактично включених у основний капітал. Історичні зразки модернізації регіонів, звичайно, не відповідали цим оптимальним моделям. Вони були спотворені недосконалістю процесу приватних інвестицій, політикою урядів та історичним процесом у вигляді війн та соціальних зрушень. Війни тимчасово змінювали прибуткові напрями інвестицій, диктуючи довільні вимоги і змінивши умови пропозиції; щоправда, іноді вони прискорювали розробку нових технологій, що відносяться до економіки мирного часу та змінювали політичну і соціальну структуру. Це призводило подекуди до прискорення розвитку регіональних економік. Історична послідовність бізнес-циклів і періодів прискорення та гальмування економічного зростання є результатом цих відхилень фактичних моделей від оптимальних; такі коливання, поряд з впливом воєнних дій, призводять до розходження історичних траєкторій зростання.

Слід вивчати не лише галузеві структури економіки, а й послідовність стратегічних рішень, прийнятих різними суспільствами щодо розподілу своїх ресурсів. Історія традиційних суспільств — це історія безперервних змін, які відображаються у масштабах і моделях торгівлі, рівні сільськогосподарського виробництва і продуктивності, масштабах виробництва, коливаннях чисельності населення та реальних прибутків. Розширення ринку, як всередині Європи, так і за її межами призвело не тільки до розвитку торгівлі, але й до посилення спеціалізації виробництва, міжрегіональної та міжнародної залежності, розширення фінансових інститутів і посилення ринкових стимулів для створення нових виробничих функцій [8, с. 1—6].

Досвід Південної Америки, Південно-Східної Азії та Африки може допомогти іншим

країнам стати на інноваційний шлях розвитку. Розглянемо успіхи модернізації економіки такого регіонального об'єднання як Асоціація держав Південно-Східної Азії (ASEAN). У 1967 р. Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур та Таїланд об'єднали зусилля для створення ASEAN. Цей крок відбувся на тлі "Холодної війни", а саме зростаючого військового протистояння в Індокитаї. Після її закінчення ASEAN розширився, приєднавши В'єтнам, Лаос, М'янму та Камбоджу. Основними принципами, що лежали в основі ASEAN, були невтручання у справи один одного, мирне вирішення суперечок та співпраця для подальшого економічного та соціального розвитку. ASEAN досяг значного прогресу за невеликий проміжок часу, створивши секретаріат у 1976 р. Однак ще більш серйозні зрушення відбулися у 2008 р., коли організація поглибила свою міжнародну правосуб'єктність, прийнявши Статут (хартію) АСЕАН.

У 2015 р. було створено Економічне співтовариство АСЕАН з метою перетворення АСЕАН на регіон із вільним переміщенням товарів, послуг, інвестицій, кваліфікованої робочої сили та більш вільним потоком капіталу. Хоча метою був розвиток АСЕАН подібно до ЄС, з повною свободою пересування, держави-члени АСЕАН застосовували більш поміркований підхід до реалізації цього підходу положень. Що стосується спрощення торгівлі, то зона вільної торгівлі АСЕАН є головною економічною угодою між країнами-членами. Вона дозволила знизити тарифи, що застосовуються до переважної більшості товарів, котрі переміщуються між державами-членами. Генеральний план "АСЕАН 2025" зосереджується на сприянні торгівлі між членами. Заплановано скласти список пріоритетів інфраструктурних проєктів, створити платформу для вимірювання та підвищення продуктивності праці, генерувати та координувати стратегію боротьби з урбанізацією, збудувати відкриту мережу передачі даних, підвищити ефективність торговельних шляхів та ланцюгів поставок, гармонізувати стандарти та технічні регламенти [9, с. 41—47].

З часу свого заснування країни Економічного співтовариства країн Західної Африки (ЕКОВАС) досягли значного прогресу у процесі регіональної інтеграції за допомогою різних складових, попри те, що серйозні проблеми все ще зберігаються. Політика та програми регіональної інтеграції були спрямовані головним чином на політичне та економічне зближення, що забезпечувалося вільним обігом товарів, спільним ринком, розвитком інфраструктури, прийняттям спільних стратегій розвитку,

прогресом демократичних структур та високим рівнем політичного управління. Національні плани розвитку інтеграції були зведені ЕКОВАС у програмному документі "Vision 2020". Згідно з ним основою інтеграційних процесів є розвиток спільної сільськогосподарської та промислової стратегії, підвищення транспортної інтеграції, налагодження комунікацій та енергетичної інфраструктури, а також використання спільних природних ресурсів та боротьба з екологічними проблемами.

Регіональна інтеграція залишається найбільш життєздатним та відповідним інструментом для досягнення та прискорення сталого розвитку країн Західної Африки. Просування цілей згаданої програми спрямоване на встановлення чітких напрямків і цілей щодо значного підвищення рівня життя людей за допомогою інклюзивних програм, які гарантуватимуть сталий розвиток Західної Африки на довгі роки. Ця зміна парадигми у ставленні та інституційній орієнтації є життєво важливою, бо регіон прагне створити середовище, у якому ділове співтовариство та широка громадськість матимуть спільне бачення та працюватимуть спільно для реалізації потреб людей до розвитку та досягнення справедливості та зростання [10, с. 29].

Аналізуючи просторові закономірності регіонального економічного зростання в Західній Європі за період з 1995 по 2010 рр., можна побачити, що регіони, котрі містять великі міські агломерації, зростають значно швидше, порівняно з іншими. Крім того, близькість до великих міських агломерацій позитивно корелює з економічним зростанням. Чим більше міська агломерація у регіоні, тим швидше зростає регіон. Аналізуючи, як економічне зростання пов'язане з великими міськими агломераціями за межами регіону, можна зробити два висновки. По-перше, існує чіткий взаємозв'язок між відстанню до великих міських агломерацій і економічним зростанням. По-друге, час у дорозі до місця роботи є більш точним показником зростання на душу населення, ніж географічна відстань. Зменшення часу в дорозі на 1% пов'язане із значним збільшенням ВВП. У той час як щільність населення всередині регіону позитивно корелює з економічним зростанням, щільність населення навколо регіону негативно корелює з ростом. Таким чином, центральні регіони розвиваються завжди швидше, ніж регіони, що віддалені від центру [11, с. 2, 22].

У 2003 р. зарубіжні аналітичні центри "FutureWorks" та "Alliance for Regional Stewardship" провели детальне дослідження двад-

цяти дев'яти регіональних організацій, громадських та бізнес організацій, щоб проаналізувати інноваційні практики та побачити, який внесок роблять громадські та бізнес організації у добробут основних мегаполісів. Вони дійшли висновку, що ці організації переносять пріоритети з традиційного підходу, що заснований на зменшенні витрат, на більш широку регіональну конкурентоспроможність. Менша кількість населення безпосередньо зосереджувалась на економічній нерівності у своїх регіонах. Але перехід до регіональної перспективи вказав на організаційні та фінансові проблеми, і багато хто зазначив, що прийняття регіональної перспективи вимагає змін у організаційних практиках та структурах. Існують суттєві бар'єри та непорозуміння між бізнес-групами та громадськими організаціями, особливо в бідних містах та районах [12, с. 15].

Регіони також є найважливішим місцем розвитку робочої сили та людського капіталу. Багато ринків праці, особливо ті, на яких задіяні працівники з низьким рівнем доходу, мають місцевий або регіональний характер. Програми з реформування системи соціального забезпечення, навчання звільнених робітників, коледжів та інших регулюються, головним чином, на державному та місцевому рівнях. Такі галузеві кластери, як охорона здоров'я, інфраструктура та будівництво, транспорт та логістика, роздрібна торгівля, також працюють на регіональному рівні. Інноваційні програми розвитку робочої сили більше зосереджуються на потребах галузей у своїх регіонах. Велика увага у політиці економічного розвитку, чи то субсидування окремих фірм або підтримка кластерів, має бути приділена роботі з компаніями у таких областях, або розробка сайтів, передача технологій і допомога в управлінні бізнесом.

Виділяють два підходи: у рамках одного передбачається навчати трудові ресурси співвідносячи напрями підготовки з потребами кластерів або секторів; другий орієнтований на залучення та утримання високоосвічених й творчих людей у інноваційних галузях економіки. Галузеві програми корисні для кластерних стратегій економічного розвитку, коли вони зосереджуються на конкретних секторах. У такому випадку попит роботодавців може бути агрегований, постачальники послуг освіти та навчання можуть орієнтуватися на спеціалізоване навчання, а також можуть бути створені потенційні кар'єрні сходи для активної молоді. У теорії кластерів якість місцевої робочої сили розглядається як критична змінна у регіональному успіху. Робота цих секторів,

підтримувана державними та бізнесовими фондами, може бути сфокусована на поліпшенні становища бідних, що призведе економічного зростання у регіонах [13, с. 14—18].

ВИСНОВКИ

Багато регіональних економічних систем світу знаходяться у стані трансформації економічної моделі, що вимагає пошуку нових парадигм управління економікою, адекватних сучасним умовам. Методологія дослідження регіональних соціально-економічних процесів може дати цілісне уявлення про закономірності та суттєві зв'язки між розвитком соціально-економічних процесів, що детермінують їх характер, та інструментами корегування економічного розвитку. Слід зазначити, що модернізація регіональних економічних систем має ґрунтуватися на реалізації правових, економічних, соціальних, культурно-моральних засад того чи іншого суспільства. Модернізація не може обмежуватися тільки окремими секторами економіки, вона повинна поширюватися на всі основні сфери життєдіяльності соціуму, одночасно охоплюючи економічну, а також політичну та соціальну сфери. Очевидно, що модернізація економічної системи регіону досягається шляхом кількісних змін та трансформацій економічної системи.

Література:

1. Дергалюк Б.В. Управління структурною модернізацією регіональної економіки. Економіка та держава. 2020. Вип. 4. С. 113—116.
2. Мармуль Л.О., Леваєва Л.Ю. Методологічні засади структурної модернізації регіональної економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2020. Вип. 17—18. С. 5—9.
3. Штефан С.І., Коротеєва Г.С. Фінансові інститути і інструменти модернізації економіки регіонів України. Комунальне господарство міст. 2014. Вип. 113. С. 223—228.
4. Шашина М.В. Сутнісні ознаки структурної модернізації регіональної економіки. Економічний аналіз. 2018. Т. 28. Вип. 4. С. 59—66.
5. Шашина М.В. Принципи структурної модернізації регіональної економіки в умовах структурних зрушень. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. Вип. 11. С. 42—52.
6. Пашкевич М.С., Лисунець К.П. Принципи модернізації економіки регіонів України в аспекті сучасної регіональної політики. Ефективна економіка. 2014. Вип. 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3395> (дата звернення: 22.07.2021).

7. Дунаєв І. Міжрегіональна взаємодія на принципах коеволуції: нова траєкторія в модернізації регіональної економічної політики. 2015. Ефективність державного управління. Вип. 44. С. 162—169.

8. Rostow W.W. The Stages of Economic Growth. The Economic History Review, New Series. Vol. 12, № 1. 1959. pp. 1—16.

9. Svante E. Cornell S. Frederick Starr. Modernization and Regional Cooperation in Central Asia: A New Spring? Silk Road Paper. 2018. 66 p.

10. ECOWAS regional integration processes and international cooperation. GEA-African Studies Group. 2014. 57 p.

11. Ahrend R., Schumann A. Does Regional Economic Growth Depend on Proximity to Urban Centres? OECD Regional Development Working Papers. 2014. 23 p.

12. Richard M. McGahey. Regional Economic Development in Theory and Practice. Regional economic development in theory and practice. 2008. pp. 3—32.

13. Gennaioli N., Porta R., Silanes F., Shleifer A. Growth in regions. J Econ Growth. 2014. pp. 259—309.

References:

1. Dergaliuk, B. V. (2020), "Management of structural modernization of the regional economy", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 113—116.

2. Marmul, L. O. and Levaieva L. Yu. (2020), "Methodological bases of structural modernization of the regional economy", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 17—18, pp. 5—9.

3. Shtefan, S. I. and Korotieieva H.S. (2014), "Financial institutions and modernization instruments of economy of the regions of Ukraine", *Komunalne hospodarstvo mist*, vol. 113, pp. 223—228.

4. Shashyna, M. V. (2019), "Essential features of structural modernization of the regional economy", *Ekonomichnyi analiz*, vol. 4, pp. 59—66.

5. Shashyna, M. V. (2018), "Principles of structural modernization of the regional economy in conditions of structural changes", *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 11, pp. 42—52.

6. Pashkevych, M. S. and Lysunets K. P. (2014), "Principles of the modernization of regional economy from the current regional policy perspective", *Efektivna ekonomika*, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3395> (Accessed 22 Jul 2021).

7. Dunaiev, I. (2015), "Interregional cooperation based on the co-evolution principles: a new path to regional economic policy modernization", *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, vol. 22, pp. 162—169.

8. Rostow, W. W. (1959), "The Stages of Economic Growth", *The Economic History Review*, New Series, vol. 12, no. 1, pp. 1—16.

9. Cornell, Svante E. and Starr, S. Frederick. (2018), "Modernization and Regional Cooperation in Central Asia: A New Spring?", *Silk Road Paper*, 66 p.

10. GEA-African Studies Group (2014), *ECOWAS regional integration processes and international cooperation*, GEA-African Studies Group, Madrid, Spain.

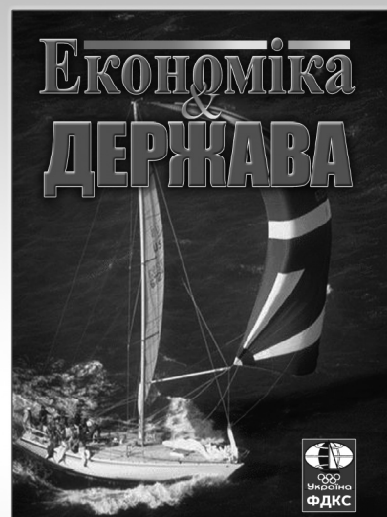
11. Ahrend, R. and Schumann, A. (2014), "Does Regional Economic Growth Depend on Proximity to Urban Centres?", *OECD Regional Development Working Papers*, 23 p.

12. McGahey, R. M. (2008), "Regional Economic Development in Theory and Practice", *Regional economic development in theory and practice*, pp. 3—32.

13. Gennaioli, N. Porta, R. Silanes, F. and Shleifer, A. (2014), "Growth in regions", *J Econ Growth*, pp. 259—309.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2021 р.

Науково-практичний журнал
«ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

наукове фахове видання України
З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ

(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності – **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73